

Összefoglaló a Stádium 28 Kör közoktatási fórumáról

Az MTA tagjai és doktorai által alapított Stádium 28 Kör első fórumát 2017. február 27-én, az MTA Természettudományi Kutatóközpontjának nagytermében tartotta a közoktatás problémáiról. A nyilvános rendezvényen részt vettek többek között az oktatási kormányzat képviselői, valamint, az MTA, a Közoktatási Kerekasztal és a Civil Közoktatási Platform tagjai. Először három tudományos előadás hangzott el:

Varga Júlia, az MTA Közgazdasági Kutatóintézetének tudományos főmunkatársa az iskolázottság és a gazdasági növekedés összefüggéséből valamint a munkaerőpiac igényeinek gyors változásaiból kiindulva elemezte a közelmúlt közoktatási változtatásait, és arra a következtetésre jutott, hogy a magyar fiatalok boldogulási esélyei a munka világában romlottak. A 16 évre leszállított oktatási életkori határ, a szakközépiskolák és szakgimnáziumok csökkentett közismereti óraszámai, a megemészthetetlen tananyagok egyaránt ebbe az irányba hatnak. Következésképpen a munkaerőpiacon tartósan jelen lesznek a gyorsan változó körülményekre reagálni képtelen, ezért munkát alig, vagy egyáltalán nem találók tömegei. Ez az egyéni sorsok szintjén nehéz életeteket, a nemzetgazdaság szintjén súlyos versenyhátrányt jelent.

Kertesi Gábor (MTA Közgazdasági Intézet, tud. tanácsadó) előadása a központosított közoktatás-irányítási rendszer két nagy problémáját – a tankerületi irányítás működését és az iskolai autonómia helyzetét – vizsgálta. Főbb megállapításai a következők voltak: Az iskolafenntartás önkormányzati szintről tankerületi szintre való átszervezése nem érte el legfontosabb deklarált célját: nem sikerült a hátrányos helyzetű tanulók oktatásához egyenlő esélyeket biztosítani. A tankerületek szervezeti szinten megfelelő egységek lehetnének e cél érvényesítéséhez, de ehhez meg kellett volna teremteni a megfelelő anyagi hátteret. További problémát jelent, hogy a tankerületek nem rendelkeznek a szükséges hatáskörökkel. A jelenlegi feltételek között helyi iskolapolitika nem létezik. A központosított rendszer felesleges és kontraproduktív korlátokkal gúzsba köti az iskolák életét, és aláássa az iskolák alkalmazkodóképességét. A megoldást mindkét problémára az oktatás fölötti demokratikus ellenőrzés megteremtése biztosíthatná: a tankerületek fölötti ellenőrzést az érintett önkormányzatok és a helyi lakosság gyakorolná, és ez adna kellő felhatalmazást és hatásköröket a tankerületi vezetőknek a helyi iskolapolitika alakítására. Az iskolák pedig visszakapnák a lehetőséget a tanítás helyi feltételeinek kialakítására, ugyanakkor a tankerület ellenőrző szerepet töltene be.

Csapó Benő professzor, a SZTE Neveléstudományi Intézet vezetője amellet érvelt, hogy a közoktatás tudásalapú fejlesztése szakszerű beavatkozások hosszú sorozata kell legyen. Rámutatott, hogy a közoktatás jelenlegi válságának egyik fő oka az, hogy az elmúlt évtizedek beavatkozásai nem voltak összhangban az adott területen elérhető legjobb tudással. A gondok forrásai között vannak a téves elgondolásokra épülő, rossz irányú változtatások, a deklarált alapelvekkel ellentétes hatású beavatkozások, az alapvetően jó elgondolások szakszerűtlen kivitelezése, és a hosszabb folyamatok következetes végigvitelének elmaradása. A megfelelő hozzáértés nélkül elindított változtatások kiváltják az érintettek ellenállását, és ellehetetlenítik a szükséges változtatásokat is. Mindemellet magunk előtt görgetünk ismert és súlyos problémákat, amelyek megoldására nem történtek érdemi kísérletek. Az előadás ezekre a problémákra mutatott néhány példát és felvázolta a megoldások lehetséges útjait. (1) A magyar diákok tudásának minőségével kapcsolatos gondokat jól illusztrálják a közelmúltban megjelent TIMSS és PISA felmérések eredményeivel kapcsolatos félreértések és

ellentmondásos következtetések. (2) A közoktatást lezáró és a felsőoktatási felvételi szelekció alapjául szolgáló érettségi vizsga a legelemibb értékelés-módszertani követelményeknek sem tesz eleget, és a felsőoktatás számos problémájának ez az egyik legfőbb forrása. (3) A közoktatás eredményeit erősen meghatározza a pedagógusok kiválasztása, képzése és továbbképzése. A magyar képzési rendszer azonban egyre jobban eltávolodik a világ élvonalától. Az említett problémák megoldásának egyik kulcsa a fejlesztéshez szükséges, tudományosan igazolt tudás létrehozása és az eredményeknek a gyakorlatba való átültetése. Kiemelten fontos a változtatások gondos megtervezése, következetes kivitelezése és monitorozása, valamint a tanárok képzése és folyamatos továbbképzése.

Az előadások után először Palkovics László oktatási államtitkár mondta el hozzászólását, majd távozása után munkatársai képviselték az oktatási kormányzat álláspontját. Sajnos egyikük sem foglalkozott az előadók baljós előrejelzéseivel, a munkaerőpiac által a jövőben alig igényelt utasítás-végrehajtók tömegtermelésével, a nagy és növekvő iskolai szegregációval, a kreativitástól megfosztott tanári pályát elhagyók, illetve azt már nem is választók minőségrontó hatásával és mindezek gazdasági növekedést is gátló következményeivel.

Az államtitkár és munkatársai elsősorban az elaprózott településszerkezettel, az önkormányzatok jelentős részének pénzügyi ellehetetlenülésével indokolták a 2010 utáni centralizációs folyamatot. A központosítás szerintük hatékonyan ellensúlyozza a családi háttér okozta versenyhátrányokat, a szakközépiskolák közismeretet oktató tanárainak az szakmai elfoglaltságát. Véleményük szerint a jogszabályok, rendelkezések szövegének kreatív értelmezése ma is kellő mozgásteret biztosít az iskolák igazgatóinak, a tanároknak. Hangsúlyozták, hogy meg kell különböztetni a pénzügyi és a szakmai autonómiát; ez utóbbi állítólag nem sérült az elmúlt évek során. Tapasztalataik szerint a tanárok, igazgatók jelentős része nem is igényli az autonómiát, hanem az előírások pontos végrehajtását tekinti a feladatának. Több, hamarosan megjelenő szabályozás tovább növeli az iskolák mozgásterét.

A vita során elhangzott hozzászólások többsége az előadók kritikai álláspontjait támogatta. Ráműtettek, hogy pénzügyi önállóság nélkül még a jelenlegi szabályozásban előírt követelmények sem teljesíthetők (pl. a természettudományos kísérletek terén), nemhogy önálló, kreatív programokra lehetne gondolni. A szakközépiskolákra és szakgimnáziumokra vonatkozó szabályozások, így az érettségivel kapcsolatos zűrzavar, vagy a közismereti tárgyak visszaszorulása szenvedélyes kritikát váltottak ki. A képzési formák közötti előrelépés gyakorlatilag lehetetlenné vált, a szakgimnáziumok diákjai számára bizonyos felsőoktatási szakokra való bejutás reménytelen. A hozzászólók elfogadhatatlannak tartották, hogy az oktatási kormányzat mintegy lemond az ifjúság jelentős részét kitevő szakképzésben résztvevőkről, mivel az más minisztériumhoz tartozik. A tankönyvekre vonatkozó szabályozás, beleértve az ingyenes tankönyvrendszert, nemcsak korlátozta a választási szabadságot, de nem érte el deklarált céljait sem: többbe kerül, mint a megelőző, a rászorultságot figyelembe vevő rendszer, és nem csökkenti az iskolák közötti különbségeket.

A szervező Stádium 28 Kör szándékában, a színvonalas, konstruktív javaslatokat is tartalmazó előadásokban, a közoktatási kormányzat részvételében és a változatos hozzászólásokban, az aktív részvételben a felelős gondolkozás tükröződött. Csak remélhető, hogy a javaslatok nem kerülnek ismét a minisztériumi íróasztalok fiókjába.